

"Сериозната научна елаборација би се преточила во документ кој може да го постави ова прашање во Собранието за да се исправат историските неправди. Но, секое донесување на некој одреден закон без една оценка на историската наука, интердисциплинарно, правно, не ќе може да ги реши проблемите", вели историчарот д-р Михајло Миновски.

"Се работи за дела против македонската нација, против македонскиот народ, против неговиот културен идентитет и затоа многу внимателно треба да се разгледа ова прашање. Не може непријателите на државата да се пронајдат во законот и да поведат постапка за рехабилитација, која носи одредени права за нивните семејства", потенцира Миновски.

декември 1944 година постоел Суд за повреда на националната чест, кој бил надлежен само за Македонците, а не за националните малцинства. Доколку тие се огрешиле од законот и соработувале со окупаторот им се судело пред воен суд. Според историчарот Миновски, делата против македонската национална чест не застаруваат и секогаш можат да се најдат пред лицето на правдата, а фактите за судот тивко ги бој-

■ Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

Во време кога на Република Македонија гледаме сè повеќе рамковно, а не изворно, бидејќи политичарите "без пари" ги продаваат македонските национални и државни интереси, во Законодавниот дом се појавува еден мошне интересен, но и духовно болен предлог за донесување Закон за изменување и дополнување на Законот за правата на прогонуваните и затвораните лица за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност и на членовите на нивните семејства. Станува збор за табу тема, која приближно 60 години одвреме навреме се отвора за да се собираат одредени политички поени, а потоа повторно се затвора рац-раната, бидејќи за идеалот за самостојна и независна држава на македонскиот народ умреа илјадници лица. Според предлагачите на овој Предлог-закон, конечно во нашата земја созреваја условите да им се признае историската неправда, која пред десетици години им нанесе голема духовна, семејна и национална драма која, за жал, сè уште трае и ќе трае сè додека не се одговори на неколку прашања. Прво, кој

е виновен за уништувањето на македонските интелектуалци како Методија Андонов-Ченто, Павел Шатев, Панко Брашнарлов, Емануел Чучков, Венко Марковски и други? Второ, зошто досега не се рехабилитираа овие врвни интелектуалци со изградено македонско национално чувство? Трето, дали постои опасност овој Предлог-закон да пропадне, бидејќи албанскиот фактор нема да се согласи со дефинирањето на поимот и неговото правно формулирање. Значи, се работи за сериозно прашање, кое на различен начин е актуелно во другите поранешни југословенски републики. Во Словенија јавноста се занимава со улогата на Митја Рибичич, во Србија постои тенденција за изедначување на четниците со партизаните, а истото се случува и во Хрватска каде што имаше обид за рехабилитација на усташите. Меѓутоа, претседателот Стипе Месик, привремено го стопира ретроградниот процес на изедначување на усташите со хрватските партизани. Но, нашите соседи никогаш немале проблем со националната самобитност, Хрватите биле Хрвати, без разлика дали биле

ДО ГРОБА АН

на различни барикади "ушташи или партизани". Истото важи и за Србите, буквално објаснето и меѓу четниците и партизаните имало Срби, но се бореле на различна страна. "Само Македонците се соочувале со жестоки кампањи за негирање на национална припадност", потенцира истакнатиот историчар д-р Михајло Миновски. Тој уште укажува дека на 30

котираат "македонските политичари". Тоа го потенцира, бидејќи треба да се направи паралела со настаните и со случувањата по 2001 година, односно кој ги продава националните интереси на македонскиот народ? Кому му пречат овие прашања, вклучувајќи при тоа кој го забранува отворањето на архивите од 1945 до 1991 година?!

ПРАТЕНИЧКАТА НА ЛИБЕРАЛНА ПАРТИЈА РИСТАНА ЛАЛЧЕВСКА Е ПОДДРЖУВАЧ НА ЗАКОНОТ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈА НА НЕПРАВЕДНО ОСУДЕНИТЕ МАКЕДОНЦИ

ДВЕ ГРУПИ

Пратеничката на ЛП, Ристана Лалчевска е поддржувач на Предлог-законот со кој треба да се рехабилитираат лицата, кои биле казнувани или прогонувани за идеите за национална самобитност на македонскиот народ.

"Во постоечкиот Закон, кој сега е на сила, Уставниот суд укина една одредба каде што се дефинираше кои се тие лица што спаѓаат во оваа

ње измени на овој Закон. Предлогот се повлече, со цел да се изгради заеднички став, бидејќи не би требало да има политичка подвоеност за нешто што сите сега како плод го уживаме, независна, самостојна Македонија", потенцира Лалчевска.

Таа смета дека конечно постои критична маса која ќе го прифати Законот и тоа ќе биде доволно за да се имплементира.

"За нивните семејства тоа

во две групи: непријатели на тогашната југословенска држава и на РМ, како федерална единица, а тоа се луѓе вровци-ванчомихајловисти и голооточани, односно информбиривци", вели Џиков.

Тој укажува дека при контактите со некои од преживеаните, бил изненаден од тоа што тие во себе сè уште носат чувство на страв, бидејќи сметале дека полицијата и денес ги прогонува.

"Според документацијата така биле делени, а зошто и колку ги осудувале? Сега лицата треба да добијат, пред

тоа е Ченто, Панко Брашнаров, Павел Шатов, Петре Пируже-Мајски итн. Тие беа луѓе од јавниот и од политичкиот живот, а колку невини луѓе во меѓувреме сретнав. Кога ја објавив книгата ми приоѓаа лица кои се на високи функции, синови на осудени, и ми се претставуваа дека се синови на 'тој и тој' кој е на информбиривскиот список. Значи, се живеело во психолошки политички притисок и анатема, така што тие семејства биле анатемисани", вели Ставре Џиков, кој успеа делумно да ги отвори тајните архиви.

Не е во прашање дали се 1.000 или 1.500 осудени или казнети, незаконито загинаа, туку, на пример, зошто не се знае пробот на Панко Брашнаров.

"Сакам да кажам нешто

АТЕМИСАНИ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ

категија, односно се прогонувани за идеите за самобитност на македонскиот народ и самостојна независна Македонија. Со укинувањето на одредбата се појави празнина во Законот, поради што тој не заживеа. Токму од тие причини се обидовме да го дополниме и измениме Законот, да ја прецизираме дефиницијата со која ќе се избегнат субјективизми во определувањето на лицата кои биле прогонувани", истакнува Лалчевска.

Со оглед на тоа дека имаме независна држава, односно сè она што тие го барале, пратеничката не гледа никаква причина тие лица да не бидат рехабилитирани. Едноставно, со своите идеи и визији за она што денес го имаме, тие биле понапред и затоа нема потреба во историјата да останат забележани како осудувани лица.

"За да се дојде до овој Предлог во собраниската процедура имаше подолг период на консултации и преговарања. Претходно беше даден предлог до Собранието, но тоа беа амандмани, кои не најдоа на можност за поширок консензус за донесува-

ќе биде болно отворање, бидејќи ќе почне процес на докажување дали лицата кои ќе бидат опфатени со Законот биле обесправени. Ова прашање нема никој да го остави рамнодушен и мислам дека ќе биде исправена историската неправда, затоа што од периодот од 1945 година наваму ќе ги рехабилитираме оние лица кои продолжија да се борат за Македонија, односно мислеа дека се борат за држава таква каква што посакувале", вели пратеничката.

Поранешниот јавен обвинител, Ставре Џиков, поведен од непроверената информација за стреланите партизани, кои наводно биле закопани на платото под паркингот на Катлановска Бања, во 1994 година ја напишал книгата "Македонија во комунистичкиот триаголник".

"Истражувајќи во Архивот на Македонија, од извори во МВР, потоа од контактите со некои од прогонетите, дојдов до сознанија дека тие луѓе не само што биле анатемисани во судски или вонсудски постапки, туку биле осудувани, казнувани итн. Грубо кажано, биле поделени

ПОРАНЕШНИОТ ЈАВЕН ОБВИНИТЕЛ СТАВРЕ ЏИКОВ ВО СВОЈАТА КНИГА ЗБОРУВА ЗА 1.500 ОСУДЕНИ МАКЕДОНЦИ

сè, морална, но и политичка сатисфакција. Но, колку јас можев да дознаам? Тие податоци се криеја. Скриените бројки не беа за јавноста, а надминуваа број од 1.500. Замислете а само на седуммина се потсетуваме: дали

друго, во таа група луѓе практично македонските интелектуалци беа сосечени, а со тоа била уништена идејата за независна македонска држава. Зошто е тешко да се дојде до овие податоци? Мислам дека кога ќе се проследи

структурата на луѓето кои се на власт педесет години, независно што од 1991 година имаме независна држава, а гледајќи ги политичките гарнитуре и нивните сегашни поколенија кои се врзани со таа идеја, со власта, комунисти, па социјализам итн.; сепак останала инфраструктурата на тие институции, кои не дозволуваат да се допре до ваквите податоци. Но, преку комуникацијата со дел од луѓето во овие институции дојдов до изворни документи. На пример, основачи на Адвокатската комора во 1944/45 година биле интелектуалците, Пирузе како министер за правда, потоа и д-р Павел Шатев, врвен правник, кој на 16 јуни 1945 година, како министер го потпишува решението за основање адвокатска комора, а во 1951 година умира во Битола како заточеник. Значи, каква политичка спрега постоела меѓу власта со сите институции на власта? Тој бил херметички затворен од УДБА или КОС, многу влијателна полициска структура и ги контролирала луѓето. Сега направете паралела со Словенија. И таму и тука има тивка контрола на центри на моќ, кои во јавноста не се познати. Тоа може да се работи за група луѓе, кои биле на власт, но кои денес низ политичките партии многу силно влијаат на политиката во Македонија. Генерално гледано ова е табу тема и нормално е да се очекува никој да не ја дознае точната бројка", потенцира Џиков, кој смета дека лицата тешко ќе се рехабилитираат.

НАЦИОНАЛНАТА ЧЕСТ

Прашањето за судбината на оние Македонци кои биле судени за македонската кауза во времето на Национално-ослободителната војна и создавањето македонска државност, особено во периодот по април 1945 година, е сложено. Историчарот д-р Михајло Миновски вели дека во тој период имаме борба од национално-ослободителен карактер. Тој тврди дека до средината на април 1945

година сме имале самостојна македонска национална држава, со сите елементи на една држава од тој период. Следејќи ги фактите, кога имате национално-ослободителна борба и создавање држава, Миновски потенцира дека државата морала да ги преземе сите мерки, средства и инструменти за зачувување на државниот поредок. Затоа, клучно прашање било како да се неутрализираат сите лица, организации и структури, кои дејствувале против македонската држава. Имено, во времето на окупацијата, одредени групи и организирани структури биле во служба на окупаторот и вршеле функција на власт на теренот. Затоа тие морале да подлежат на санкции на државата при нејзиното конституира-

ИСТОРИЧАРОТ МИХАЈЛО МИНОВСКИ ПОСОЧУВА ДЕКА НА 30 ДЕКЕМВРИ 1944 ГОДИНА БИЛ ФОРМИРАН СУД ЗА ПОВРЕДА ЗА МАКЕДОНСКАТА НАЦИОНАЛНА ЧЕСТ, КОЈ ГИ ШТИТЕЛ ИНТЕРЕСИТЕ НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД

њe, односно биле елиминирани во смисла како фактор кој можел да ја загрози самостојната македонска држава. Миновски потенцира дека во национално-ослободителната борба учествувале лица со граѓанска идеологија и релативно посковремен број на оние со духовно комунистичка идеологија.

"Тие ја продложувале традицијата на македонското национално движење од пред

војната, а бидејќи 1943/44 година е пресвртен период, македонската држава ги обединила сите граѓански интелектуалци, кои биле елитни претставници на македонското ослободително национално движење и комунистите. Значи, тие сили заедно со претставниците на Комунистичката партија, меѓу кои имало Македонци со јасна македонска национална определеност, го носеле товарот за создавање на државата", вели Миновски.

На Првото заседание на АСНОМ се прокламира создавањето македонска национална држава, се решија фундаментални прашања од национален карактер, како што се, јазик, азбука, итн. Но, се формираа и органи, кои беа потребни за функционирање на државата.

испраќање политички институтори од белградскиот државен центар, работите се сменија. Од тој момент почнаа да се дистанцираат македонските интелектуалци, кои се бореа за Македонија и за македонската национална државност. Во еден систем на политички процеси тие биле елиминирани или отстранувани од функциите", истакнува историчарот.

Главното прашање - како се штитеа македонските национални интереси, мора да се бара во два клучни донесени акта. Едниот се однесува за воените злосторници, со кој уште на 2 август 1944 година се формира Комисија за испитување на злосторниците, на окупатори и на нивни соработници. Вториот акт се однесува на Судот за заштита на македонската национална чест. Овој суд бил формиран на 30 декември 1944 година. Тука треба да се бара битното разграничување на работите. Тогашното македонско државно раководство, со оглед на структурата дека се работи за високообразовани лица, со изградена национална свест, оцениле дека е дојден клучниот момент да се стави рампа за антимакедонското дејствување во македонската држава.

"Во актот за формирање на судот таксативно се наброени кои се делата што потпаѓаат под Судот за повреда на национална чест, а не како дела за воено злосторство и за соработка со окупаторот. Тука има уште една специфичност, која е многу битна, актот се однесува исклучително за Македонците, не се работи за припадниците на националните малцинства. За слични дела извршени од страна на припадниците на националните малцинства надлежен е воениот суд. Ова се работи исклучително за Македонци по род, за кои има конкретни дела, а ја повредувале националната чест на македонскиот народ, на македонската нација, на македонската армија", истакнува историчарот Михајло Миновски.